

Over de kloof heen

Pastoraat onder woonwagebewoners

Onlangs reikte pater Jan van der Zandt in Den Bosch een bronzen Christoffelplaquette uit aan twee mensen uit het Aartsbisdom Utrecht vanwege hun jarenlange inzet voor woonwagebewoners, Roma en Sinti. Deze bevolkingsgroepen leven veelal aan de marge van onze samenleving. Velen van hen zijn katholiek. Van der Zandt leidt een klein landelijk bureau dat pastorale inzet onder hen ondersteunt. Christoffel is de heilige die bekend is om zijn inzet als intermediair: hij zet mensen (en ook Christus) over en is patroon van de reizigers. Van der Zandt noemt degenen die vanuit de Kerk de rol van intermediair vervullen: Christoffels. In ons bisdom zijn dat onder anderen zuster Ulrike Braun uit Soest en diaken Johan den Hartog uit Culemborg.

Johan den Hartog, nu 72, had eerst met zijn vrouw een meubelzaak. In 1994 werd hij diaken gewijd. Hij liep stage bij zuster Van der Meer, die woonwagebewoners bezocht. Dit werk beviel hem. Hij kreeg een pastorale opdracht hiervoor in de Betuwe. Bij een nascholing in Dijnseburg viel hij, toen hij zijn auto uitstapte, in een put die niet

was afgedekt. Zijn schouder werd verbrijzeld. Hij moest de winkel verkopen. Gelukkig had hij zich goed verzekerd. Vele operaties volgden, maar het pastoraat ging door. Als hij na een operatie niet kon autorijden, haalden mensen hem op. Zo bekend was hij inmiddels bij hen geworden. Hij bezoekt al 25 jaar mensen in 35 kampjes en ook in huizen waar woonwagebewoners noodgedwongen gingen wonen. "Sommige kinderen die ik heb gedoopt hebben nu zelf kinderen gekregen. Geweldig om dat mee te maken; dat je zo lang met mensen mag oplopen."

Een stukje geschiedenis. In 1968 dwong de overheid rondtrekkende mensen om bij elkaar in grote centra te gaan wonen. Daar was ook een aalmoezenier aan verbonden. Na de afschaffing van de Woonwagenwet in '99 werden de meeste grote kampen ontmanteld en legden vele gemeenten kleine kampen aan. In ons bisdom zo'n 340 (!). Maar ze kozen ook vaak voor een uitsterfbeeld door steeds minder standplaatsen toe te kennen. Protesten hiertegen vonden geen gehoor, tot een uitspraak van het College voor de Rechten van de Mens. De woonwagencultuur werd in 2014 erkend als immaterieel erfgoed en in 2018 werd het uitsterfbeeld verboden. Met de wet in de hand kan men weer een standplaats opeisen. Den Hartog gaat wel eens met mensen mee naar het stadhuis. De ervaring leert dat ze dan serieuzer genomen worden. De afstand tussen de woonwagebewoners en de parochies is vaak groot. Het stigma leeft ook in de Kerk. Maar de kloof is niet onoverbrugbaar, zoals uit dit artikel blijkt.

Wat houdt woonwagenpastoraat in? Den Hartog: "Tussen de mensen gaan zitten. Met ze praten en nooit over ze praten (zwijgplicht). Luisteren,

meeleven, de tijd nemen. Niet de maatschappelijk werker uithangen die oplossingen bedenkt; daar zijn anderen voor, naar wie je kunt verwijzen. Een gesprek altijd met een gebed beëindigen. Tot Maria bidden en over het geloof praten. In de parochiekerk, waar de mensen anders weinig komen, dopen, trouwen en overledenen uitgeleide doen. Het kruisje van een overledene na een jaar in de mis uitreiken of mee voorgaan bij de Eerste Heilige Communie van een kind uit een kamp. De kerkelijke rituelen hebben heel veel betekenis voor deze mensen. Jij staat daar namens en voor hen aan het altaar. Op bezoek in het ziekenhuis of in de gevangenis. Soms meegaan naar een rechtbank, een gemeentelijk loket of een dokter. Pater Van der Zandt om advies vragen als dat nodig is. Ervaringen uitwisselen in de Christoffelkring. Pastoraat en privé strikt scheiden. Eerlijk zijn, jezelf blijven maar ook trouw zijn aan mensen. Nooit geld geven maar de weg weten naar instanties zoals de gemeente en de PCI. En weten dat God evenveel houdt van 'goede' als van 'slechte' mensen, en daar ook naar leven."

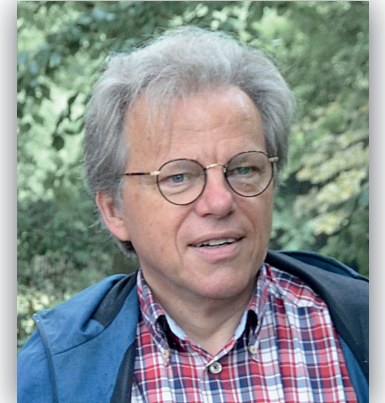

Johan staat met een groot evangelieboek op de diocesane folder voor de werving van diakens. Waarom in dalmatiek? "Omdat je als diaken de handen uit de mouwen moet steken." Hij nam het pastoraat over van een zuster. Moet je diaken of religieus zijn om dit werk te doen? Het helpt wel, maar het is niet noodzakelijk. Her en der in het bisdom wordt deze vorm van pastoraat behartigd door vrijwilligers, door leken. Ik kwam één van hen op het spoor in *Titus Breed*. In dit blad van de parochie van de Zalige Titus Brandsma stond een interview met Henk Koop (64), zeer actief in de geloofsgemeenschap van Veenendaal. Ik

ging bij hem op bezoek en vroeg hem hoe hij met woonwagebewoners in contact is gekomen.

Verrassend is een parallel tussen het leven van Johan den Hartog en dat van Henk Koop. Johan den Hartog ziet in zijn leven de rol van de Voorzienigheid. "Dat ongeluk met die put, dat was geen toeval. Hoeveel pijn en overlast het ook gegeven heeft; het moest gebeuren, want daarna kon ik een weg inslaan die me heel veel voldoening heeft gegeven. Ik kreeg veel meer tijd voor dit pastoraat dat echt bij mij en mijn roeping past. Het moest zo zijn."

Hoe ging dat bij Henk Koop (foto rechts)? Als kind in Twente zag hij wel eens vrouwen in lange rokken uit het kamp. Daar sprak men geen goed van. Hij ging studeren en werd oerwoudonderzoeker in onder andere het Amazonegebied.

Maar hij kwam in een burn-out en werd blijvend arbeidsongeschikt. In een poging zijn aanhoudende depressies een plaats te geven is hij lopend op bedevaart gegaan naar Santiago. Op een dag geblesseerd in Frankrijk kon hij niet anders dan bij een woonwagenkamp aankloppen. Daar werd hij gastvrij onthaald en kreeg hij een slaapplek. "U bent een reiziger zoals wij," zei de gastvrouw.

Weer thuis werd hij in de kerk geraakt door de tekst van Lucas 10. Hij voelde zich gezonden zoals de 72 leerlingen, volgde de Pastorale School en werd actief in de geloofsgemeenschap, in bezoekgroepen en als voorganger. Een vrouw vroeg hem om het huisbezoek op het kamp over te nemen. Dit hield in: het bezoeken en bijstaan van zieken, ouderen en stervenden. Zo werd Henk in het kamp "onze man van de kerk".

Henk kreeg ooit een droom. Hij zat in een rijdende trein. Deze ontspoorde en viel om. De mensen klommen eruit en keken rond. Rondom waren er overal kleine paadjes. Weggetjes waaraan hij altijd voorbij was geraasd. Zo vervolgden ze hun weg. De weg die Henk kiest voert ook naar woonwagens. Hij ergert zich aan het stigma. "Zet om een willekeurige wijk een hek en kam deze uit. Je zult overal criminaliteit vinden. Maar ook veel goedheid." Zo is hij één van de Christoffels geworden.

door Hans Oldenhof, diocesaan diaconaal werker